

Рецензия

от доц. Юлия Кирилова

във връзка с провеждането на конкурс за заемането на академичната длъжност „доцент” по професионално направление 2.1. **Филология (Османски език и литература)**, обявен в ДВ, бр. 90/16. 11. 2012 г., с единствен участник в конкурса **гл. ас. д-р Ирина Николаева Саръиванова**

Ирина Н. Саръиванова е завършила специалността **тюркология** в СУ „Св. Климент Охридски” (образователна степен „магистър”) през 1997 г. От 1998 г. е щатен преподавател в същата специалност и като такъв работи без прекъсване до настоящия момент. Води лекционни курсове по теоретичните дисциплини **Османски език, Стара турска литература и Странознание (Турция)**. В различни периоди е участвала и в преподаването на практически турски език по елементите текстове, писмени упражнения и разговори.

За участието си в конкурса за академичната длъжност **доцент** гл. ас. д-р И. Саръиванова е представила шест свои труда, основният от които е монографията „**Сложни думи в османския език**” (София, 2013). Веднага трябва да кажем, че подобно монографично изследване не е създавано и публикувано в България. В този смисъл трудът е напълно новаторски и има като цяло приносен характер.

Трудът, издаден като отделна книга в обем 156 страници, има нетрадиционна структура – съдържанието му не е групирано в обособени части, обичайно наричани глави, каквато е най-често структурата на трудове с подобно естество. В началните страници авторката представя състоянието на проблема с изследването и описанието на сложните думи (компаративите) в османския език (и в известна степен в турския език въобще – включително в съвременния). Различните аспекти на този проблем са представени достатъчно детайлно и задълбочено, като при това изложението се поднася в изискан и атрактивен стил при плавно преминаване от една тема към друга.

От стр. 35 започва частта **Сложни думи в османския език**, която представлява същинското изследване. Отчитайки спецификата на

турския/османския език, авторката избира принцип на класификация на сложните думи, който обединява различни езиковедски школи – класификация на сложните думи по индоевропейския модел (използвана от В. Кочергина, Е. Бенвенист и Т. Евтимова), класификация на А. Кононов (базирана на същия модел, приложен спрямо спецификата на турския език) и на З. Коркмаз, която е представител на турската лингвистична школа.

Обект на изследването са сложните пълнозначни думи в османския език, които според типа на синтактичните отношения между съставлящите ги компоненти са обособени в две групи: **сложносъчинени думи** и **сложноподчинени думи**. Във всяка от тези групи са разгледани конкретни структурни модели с описание на принадлежността към определена част на речта на съставлящите композита елементи, както и на получената в резултат на сливането сложна дума.

В труда е отделено специално внимание на дискуссионния засега въпрос за характера на глаголите, които стоят извън структурните класове прости и производни глаголи. Същността на проблема е, от една страна, ограничената възможност да се прецени до каква степен във всеки конкретен случай е осъществена трансформацията от словосъчетание към сложна словна единица – композит. В османския език тази преценка не може да бъде обвързана с фактора слято или разделно изписване, тъй като арабозичната графика на практика не позволява слято изписване. Така че тук тази преценка може да се базира единствено на някакъв семантико-логически критерий, а той в много случаи се оказва субективен и това създава предпоставка за разнопосочност във вижданията. От друга страна, има и терминологичен проблем, засягащ въпроса за названието на глаголните словни единици, състоящи се от два компонента – сложни или съставни глаголи? В турския език по принцип този вид глаголи се състоят от име и словообразователен (по традиция наричан спомагателен) глагол. Когато името е едносрична арабска дума, то се изписва слято с глаголната съставка. В този случай има пълно основание да се говори за сложна дума, респективно сложен глагол. Но в много случаи именната съставка се изписва отделно и на практика имаме по-скоро идиоматично словосъчетание, изразяващо единно лексикално значение. Турските

езиковеди приемат за сложни всички глаголи, образувани от име и спомагателен глагол, без оглед на тяхното изписване. В нашия случай колежата И. Саръиванова, въпреки признанието за известно колебание, избира названието **съставни глаголи** по отношение на глаголните композити, съставени от име и спомагателен глагол, изписани разделно. Одобряваме нейния избор, тъй като и по нашето скромно мнение това е правилният подход към изразяване същността на този вид глаголни композити чрез тяхното название.

В следващите раздели на труда в много големи подробности е представено влиянието на арабския и персийския език в словообразуването на сложни думи в османския. Наред с констатацията, че се наблюдава образуване на сложни думи на османска почва чрез обединяване на арабски компоненти в композити, каквито в самия арабски език не съществуват, се разкрива изключително богатата и пъстра картина от композити, възникнали под влиянието на персийския език, чиито словообразователни модели се оказват много по-приспособими към османския език, а оттам и много по-продуктивни.

Интересен момент в изследването е частта, озаглавена **Сложни думи с персийски словообразователен модел в турската литература от османския период**, която представя един езиковедски поглед към литературните паметници от онзи период, включващ анализ на заглавията на литературни произведения, а също на основните структурни модели на сложните думи поотделно в прозаичните съчинения и в поезията.

В следващите страници на труда са разгледани сложните думи в османския език, които представляват заемки от някои европейски езици – гръцки, френски, италиански, (включително международна лексика, заета през италиански), английски и др.

В края на труда авторката е обособила кратък раздел под заглавието **Педагогически перспективи на изследването**, в който изтъква полезните аспекти на това изследване за обучението на студентите по османски език. Всъщност може да се каже, че тук са маркирани приносните моменти на този труд:

1. В труда е събрана богата библиография, отразяваща научни трудове на български, руски, западноевропейски и турски османисти от началото на XIX в. досега, която да насочи и подпомогне студентите, а също и да ги поощри в работата с научна литература.
2. Предвид спецификата на османския език – мъртъв език със смесен характер, са представени основните езици – източници на заета лексика с акцент върху композитите.
3. Предложеният тук нов, по-различен подход в класифицирането на дадения клас думи е приложим към подобна проблематика и в съвременния турски език.
4. Теоретичният анализ и класифицирането на персийските сложни думи в османския са съчетани и илюстрирани с емпиричен материал от османската литература, което е предпоставка за разширяване и задълбочаване на познанията за османската литература и култура.
5. Изследването е част от опита за изясняване на мястото и ролята на френския език като език-източник на заети думи както в разговорно-битовия език на ежедневието, така и в областта на науката, литературата и изкуството.

В края на книгата е поместен **Работен корпус на сложните думи в азбучен ред**, който е оформен във вид на две приложения – **На латиница** и **На арабица**. Това по същество представлява османско-български речник на сложните думи в два варианта и е изключително полезно допълнение към оригиналното изследване.

Като цяло трудът може да бъде оценен като научно съчинение с приносен характер, което демонстрира нов подход към описанието и анализа на сложните думи в османския език.

Освен основния труд, за участие в конкурса са представени и пет статии, публикувани в различни сборници. Първите три публикации са доклади от участие в научни конференции в Турция. Това са изследвания, посветени на поезията във фолклора в османските ръкописи в България; следите на турската култура в българските земи, представени чрез народните песни в джъонковете; сложните думи-заемки от френски език в османския език. Докладите (респективно статиите) са написани на добър турски език, с което наред със съдържанието си, представят в добра светлина

българските турколози в лицето на авторката И. Саръиванова. Последните две статии са публикувани на български език в България. Това са **Салнамето като исторически извор** (в сб. Османистика: исторически отговори за бъдещето, С. , 2012) и **Към въпроса за заетите думи в османския език** (приета за печат). Последната статия по съдържание до голяма степен е идентична с монографичния труд, като представя проблематиката в по-синтезиран вид.

За професионалните и личностните качества на преподавателя И. Саръиванова може да се кажат само положителни неща. Познавам я от 1992 г. и съм свидетел на постепенното и □ навлизане в професията турколог още от студентската скамейка, както и на изграждането и утвърждаването и □ като специалист – османист и елитен преподавател в специалността тюркология. В преподавателската си работа Ирина съчетава солидна теоретична филологическа подготовка и много добри практически познания по съвременен турски и османски език. Притежава стабилни методически умения, благодарение на които съумява да владее аудиторията и да предразположи студентите към активно и плодотворно участие в учебния процес.

И. Саръиванова е продуктивен и перспективен учен османист (предимно, но не само османист, а турколог в по-широки рамки на изследователската си дейност). Макар и принадлежаща към по-младото поколение турколози, тя е приемана с респект и признание на научните и □ постижения и от по-възрастните си колеги. Като преподавател е спечелила симпатиите и уважението на студентите, за които е пример на високо ерудиран, всестранно подготвен специалист. Във всяка дейност, с която се занимава, тя е отговорна и съвестна, не бяга от трудности и въпреки голямото натоварване, успява да балансира между професионалните ангажменти и грижите за семейството и децата си. С участието си в многобройните научни конференции демонстрира завиден интелектуален капацитет и работоспособност, а с участията си в чужбина достойно представя страната ни и българската наука.

Освен изявен турколог османист гл. ас. д-р И. Саръиванова е уважаван колега и желан партньор за участие в съвместна научно-професионална дейност. В общуването си с колегите-преподаватели и със студентите тя се проявява като етичен и толерантен човек, настроен позитивно, отворен към проблемите на Катедрата и на отделните нейни членове, готов да окаже помощ и съдействие, когато е необходимо. Напълно съм убедена, че нейното присъствие и участие в работата на Катедрата и на специалността има определящ положителен ефект и допринася много за свежата и спокойна атмосфера, в която работим. Няма никакво съмнение, че тя ще продължи да задава добрия тон във функционирането на специалността тюркология и на Катедрата по тюркология и алтаистика и занаят в качеството си на доцент по османски език и литература.

Като имам предвид всичко, казано по-горе по отношение на представените за участие в конкурса научни трудове, а също така и по отношение на професионалните и личностните качества на кандидатката за заемане на обявената научна длъжност, изразявам мнението си, че на кандидатката **гл. ас. д-р Ирина Николаева Саръиванова** следва да бъде присъдено научното звание **доцент** и тя да бъде назначена на преподавателската длъжност **доцент по османски език и литература**.

04. 03. 2013г.

Рецензент:

(доц. Юлия Кирилова)